

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר דוד בלום שליט"א

סנהדרין סא: - בענין העובד עבודה זרה מאהבה ומיראה

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- לאב"י, הסובר שהעובד עבודה זרה מיראה חייב, למה התירו לשחות וליטול מעותיו כשנתפזרו לפני עבודה זרה, אם אינו נראה כעובד? הא אע"פ שאינו נראה כעובדו, ואינו מתכווין לעובדו, מ"מ פסיק רישי הוא שהוא משתחוה לע"ז!
- וכן קשה לאב"י (הנ"ל) ממה שאמר רבי אליעזר דהזובח למרקולס להכעיס אינו חייב מיתה. וצ"ע, מ"ש מעובד מאהבה ומיראה?
- במהרי"ט מבואר דמומר לתיאבון לא הוה בגדר "מודה בו וקבלו עליו לאלוה". וצ"ע מדברי רש"י בסנהדרין (סג.) שכתב שכשנתאו עובדי עגל הזהב לעבוד ע"ז הרבה, "קיבלם עליהם"!
- ברש"י בעבודה זרה (יז.) מבואר שהמשתמד לע"ז ונאבק (נדבק) למינות, אם הוא שב בתשובה הוא ממהר למות מתוך צרה כו'. וצ"ע, דהא מצאנו במנשה שחי ל"ג שנה אחר שפירש מעבודה זרה!

1. גמרא סנהדרין סא: וז"ל, "איתמר העובד עבודה זרה מאהבה ומיראה, אב"י אמר חייב, רבא אמר פטור. אב"י אמר חייב, דהא פלחה. רבא אמר פטור, אי קבליה עליה באלוה אין, אי לא לא... ואמר אב"י מנא אמינא לה, דתניא כהן משיח בעבודה זרה, רבי אומר בשגגת מעשה, וחכמים אומרים בהעלם דבר, ושון שבשעירה כיחיד, ושון שאין מביא אשם תלוי. האי שגגת מעשה דעבודה זרה היכי דמי? אי קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו הרי לבו לשמים, אלא דחזא אנדרטא והשתחוה לו, אי קבליה עליה באלוה מזיד הוא, ואי לא קבליה עליה באלוה לא כלום הוא, אלא לאו מאהבה ומיראה."

ורש"י שם וז"ל, "מאהבה ומיראה. מאהבת אדם ומיראת אדם, ולא חשבה בלבו באלהות.

חייב. במזיד ובהתראה במיתה, ובשוגג דכסבור מותר לעשות כן - חייב בחטאת. **פטור.** בין במזיד בין בשוגג, דלאו כלום עבד.

ותוספות שם ד"ה רבה אמר פטור, וז"ל, "אע"ג דבפ' בן סורר ומורה (לקמן דף עד.) אמר בעבודת כוכבים יהרג ואל יעבור י"ל נהי דחייב למסור עצמו לכתחלה מ"מ היכא דלא מסר את עצמו לא מיחייב מיתה... וי"מ הא דאמר יהרג ואל יעבור היינו בסתם עבודת כוכבים והכא איירי בעבודת כוכבים שהכל עובדים מאהבה ומיראה דומיא דהמן דמייתי."

2. גמרא עבודה זרה יב, וז"ל, "נתפזרו לו מעותיו בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלם, מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים, ואם אינו נראה מותר."

3. תפארת ישראל על משניות שבת פרק ב' בועז ס"ק ו' - מופיע להלן בסוף הרשימה.

4. גמרא סנהדרין סא, וז"ל, "אלא הא דאמר רבי אליעזר מניין לזובח בהמה למרקוליס שהוא חייב שנאמר (ויקרא ט"ז י"ז) ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים, אם אינו ענין לכדרכה, דכתיב איכה יעבדו תניהו ענין לשלא כדרכה. שלא כדרכה מהשתחוה נפקא! התם בזובח להכעיס."

ורש"י שם ד"ה לזובח להכעיס, וז"ל, "ואינו מתכוין לקבלו עליו באלוה, ואשמועינן קרא דעובר בלאו."

5. גמרא סנהדרין סד., וז"ל, "הפוער עצמו לבעל פעור הרי זה עבודתו, אף על גב דמיכוין לביזוי."

ותוספות שם ד"ה אע"ג דמיכווין לביזוי, וז"ל, "ולעובדה בביזוי, דאי לא קמכוין אלא לבזות הא אפילו עובד מאהבה ומיראה פטור לרבא, ואפילו לאביי דמחייב התם הכא מודה דפטור."

6. שו"ת מהרי"ט חלק ב' או"ח סי' ח', וז"ל,

אין בה ממש ולא עבדו אלא להתיר להם עריות בפרהסיא, וגם לא מיקרי אביק מיבק כההוא דאלעזר בן דורדיא שרוב ימיו היו בעבירה אלא איסורי קטעים ולהנאת עצמו קא עבד.

ויש ללמוד דלא מקרי עובד ע"ז בהנ"ל מאותה סוגיא דפרק ד' מיתות אפסקא דהעובד ע"ז, דאמר ר' אלעזר מנין לזובח למרקוליס שהוא חייב, כלו' דאין עבודתה בכך אלא בביזוי, דכתיב ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים וגו' אם אינו ענין וכו', ופריך דאי ס"ד השתחואה יצתה ללמד מהשתחואה נפקא שלא כדרכה, ומשני התם בזובח להכעיס, פרש"י שאינו מקבלו עליו לאלוה וקמ"ל דעובר בלאו, אלמא אפי' להכעיס לא מקרי עובד ע"ז ואת"ל דקרא להכי אתיא אין בו אלא לאו גרידא, ולפי המסקנא דהשתחואה לא יצתה אלא לידון בעצמה אצטריך קרא לשלא כדרכה דהיינו זובח למרקוליס ובזובח להכעיס אפי' לאו ליכא, דהא לא קבליה לאלוה אפי' עשה להכעיס, כ"ש אם לא עשה אלא להתיר לעצמו עריות בפרהסיא, ואפשר לו בתשובה ומן השמים ירחמו עליו."

"ובפ"ק דע"ז אמרו כל באיה לא ישובון ואם ישובו אל ישיגו ארחות חיים, פרש"י אחר שנאבקו במינות אינם שבים ואם שבים ממחרים הם למות מתוך צרה וכפיית יצרם וזו גזרת מלך עליהם למות, למימרא דכל הפורש ממינות מת והא ההיא דאתאי לגבי דר' חסדא א"ל חסדא טרחו לה בזווגא ולא מתה ומשני ההיא דלא הדרא בה שפיר ומשום הכי לא מתה, ומסיק התם דמעבירה נמי היכא דאבק בה טובא כמינות דמיא.

ויש לחקור בנדון זה הואיל ונמשך למינות וכפר ועבד ע"ז וגם עבירות אחרות דאביק בהו טובא אם איתא שעשה תשובה בשנים הללו היאך לא מת, ונצטרך לומר דלא הדר ביה שפיר כדאמרינן התם.

אלא כפי מה שאני מבין מתוך השאלה שאדם זה היו נסתרין מעשיו ואין שום אדם שיעיד עליו על שום דבר מהדברים שהודה יראה שהיה במחשך מעשיו והלך לעיירות של עכו"ם והראה עצמו כאחד מהם ועשה כמעשיהם, ואפשר נמי דמה שהמיר דת ועבד ע"ז לא שהודה בו ולא שקבלה עליו לאלוה אלא מומר לתאבון היה לעשות מה שלבו חפץ כאותה שאמרו יודעים היו ישראל שע"ז

7. רש"י סנהדרין סג. ד"ה שאינו לאהלוהות הרבה, וז"ל, "אף לאלוהות אחרים, וקבלו עליהם."

8. מהרש"א סנהדרין סג: ד"ה בתר דאביקו, וז"ל, "וההיא נמי בפי חלק דאתחזי ליה מנשה בחלמא וא"ל אי הוות התם הוות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי, איכא לאוקמא בתר דאביקו ביה, וק"ל."

9. רש"י עבודה זרה יז. ד"ה לא ישובון, וז"ל, "כל המשתמדים לעבודת כוכבים אחר שנאבקו במינות אינם שבין ואם שבין, ממהרין למות מתוך צרה וכפיית יצרם, וזו גזירת מלך עליהם למות."

10. גמרא סנהדרין ריש קג., וז"ל, "אמר רבי יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעולם הבא מרפה ידיהן של בעלי תשובה, דתני תנא קמיה דרבי יוחנן מנשה עשה תשובה [שלשים] ושלש שנים."

11. תפארת ישראל על משניות שבת פרק ב' בועז ס"ק ו', וז"ל,

עבודה זרה נמי תלי' רק בכוונתו (כסנהדרין דס"א א'), ולהכי לא דמי לשבת שהמלאכה גופא אסור ולהכי בפסיק רישא הו"ל כמתכוון לעשות מלאכה, מה שאין כן בעבודה זרה אין השתחואה אסור רק במתכוון לעבודה זרה ורק הכוונה אסורה ולהכי בלא התכוון אף דהוא פסיק רישא שרי ודו"ק."

"מיהו נראה לי דבעבודה זרה לעיל משום הכי מותר אף דהוה פסיק רישא, כסברת ר"ן (חולין דרצ"א א') דמשום הכי מוכרי כסות לובשין הכלאים ובלבד שלא יתכוונו להנצל מחמה או מגשמים, אף דהוה פסיק רישא דוקא בנאסר משום מלאכה אסור פסיק רישא ולא בנאסר משום הנאה, וע"כ טעמא דמלתא דהנאה שאני דתלי' רק בכוונתו דרק במתכוון נהנה והרי לא נתכוון, על כרחך